

impulzus

TéKa

OKTATÁS ÉS TÁRSADALOM A 20. SZÁZADTÓL NAPJAINKIG A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

BUDAPEST, 2023. MÁJUS 25.

ABSZTRAKTOK

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

OKTATÁS ÉS TÁRSADALOM
A 20. SZÁZADTÓL NAPJAINKIG
A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

Budapest, 2023. május 25.

ABSZTRAKTOK

OKTATÁS ÉS TÁRSADALOM
A 20. SZÁZADTÓL NAPJAINKIG
A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN
Budapest, 2023. május 25.
ABSZTRAKTOK

Szerkesztő:
Bajcsi Ildikó

Kiadó:
TéKa – Szlovákiai Magyar Fiatalok Tudományos és Kulturális
Társulása
Impulzus Társulás
Komárom, 2023

Lektor:
Novák Anikó

Tördelő:
Novák Anikó

ISBN 978-80-974152-9-7
EAN 9788097415297

A kiadvány megjelenését a Kulturális és Innovációs
Minisztérium támogatta.

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

PROGRAM

OKTATÁS ÉS TÁRSADALOM A 20. SZÁZADTÓL NAPJAINKIG A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

Szervezők:

TéKa – Szlovákiai Magyar Fiatalok Tudományos és Kulturális
Társulása
Impulzus Társulás

Időpont:

2023. május 25.

Helyszín:

1146 Budapest, Abonyi utca 10.
(MTA Domus Vendégház)

13.00–13.10 *Megnyitó, köszöntők*

13.10–14.00 *Plenáris előadások*

Papp Z. Attila (ELKH TK KI):

Kisebbségi oktatás és társadalom

Németh Szilvia (Oktatáskutató Központ):

Kreativitás és méltányosság (*Miért van szükség a
kreativitás fejlesztésére a mai oktatásban?*)

14.00–15.00 *Kerekasztal-beszélgetés – Oktatás és kutatás
viszonya szlovákiai magyar kontextusban*

Résztevők: **Bajcsi Ildikó** (TéKa, Impulzus), **Markó**

Anna Erzsébet (Diákhálózat), **Morvai Tünde**

(MTA Határon Túli Magyarok Titkársága), **Papp**

Z. Attila (ELKH TK Kisebbségkutató Intézet),

Prékop Mária (Oktatási Minisztérium, Szlovákia),

Vančóné Kremmer Ildikó (Nyitrai Konstantin

Filozófus Egyetem)

15.00–15.15 *Szünet*

15.15–16.45 *Fiatal kutatók előadásai*

(Moderátor: Bajcsi Ildikó)

Pató Viktória Lilla (NKE): Generatív nyelvi modellek alkalmazásának kihívásai a felsőoktatásban

Illés Dániel (NyKFE): A szlovákiai magyar középiskolás diákok nyelvváltozatokkal kapcsolatos attitűdjei formális és nem formális beszédhelyzetben

Csápai Ádám (PKE): A szlovák nyugdíjrendszer jelenlegi helyzete és továbbfejlesztésének lehetőségei

Fóthy Noémi (SJE): Közgazdaságtan oktatása a szlovákiai iskolákban

Kelemen Kristóf (MMKM): Magyar múzeumok és a pályaorientáció
Vita, kérdésfelvetések

16.45–17.00 *Szünet*

17.00–18.00 *Könyvbemutató*

18.00–19.00 *Vacsora*

Plenáris előadások és kerekasztal-beszélgetés

A TéKa 2023-ban Oktatás és társadalom a 20. századtól napjainkig a Kárpát-medencében címmel szervezte meg nemzetközi doktoranduszkonferenciáját, amelyre idén a budapesti MTA Domus Vendégházban került sor május 25-én. A konferencia az Impulzus és az MTA HTMT közreműködésével valósult meg. A doktoranduszszekciót olyan plenáris előadások előzték meg, amelyekben szakmailag elismert kutatók mutatták be aktuális vizsgálataikat a rendezvény témájában. Mindemellett egy kerekasztal-beszélgetés is megvalósult az esemény keretei között, amelynek központi témája az oktatás és a kutatás viszonya volt a szlovákiai magyarság körében.

Papp Z. Attila szociológus, az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Kisebbségkutató Intézetének igazgatója az oktatásszociológia alapkérdéseiről, illetve a kisebbségi oktatás funkcióiról beszélt egyéni, társadalmi és közösségi szinten. Ezen belül a kisebbségi oktatás, illetve a társadalom viszonyrendszerének különféle kérdéseit érintette előadásában. Mindemellett olyan fontos kérdéseket is felvetett, mint amely a kisebbségi oktatás státusza, funkciója, illetve a különféle jogkörei és hatáskörei.

Németh Szilvia oktatáskutató pedig az Oktatáskutató Központ ügyvezetőjeként a kreatív oktatásról adott elő. Prezentációjában mélyebben kifejtette a kreatív fejlesztés indokoltságát a mai iskolákban. Mindemellett egy kreatív partnerségi programot is bemutatott. Azt is elmondta, a nemzetközi Gazdasági Együttműködési- és Fejlesztési Szervezet (OECD) pilot programja keretében a magasan teljesítő iskolák, tanulói motivációk és a kulcstantárgyak oktatására fókuszálnak.

A plenáris előadásokat követte az a kerekasztal-beszélgetés, amely az oktatás és a kutatás viszonyát vizsgálta a társulás a szlovákiai magyar kontextusban. A beszélgetésen részt vett Bajcsi Ildikó a Téka és az Impulzus képviselőjében, Markó Anna Erzsébet a Diákhálózattól, Morvai Tünde, az MTA HTMT fősztályvezetője,

Papp Z. Attila szociológus, Prékop Mária, az oktatási minisztérium kisebbségi osztályának korábbi vezetője és Vančo Kremmer Ildikó, a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem professzora.

A kerekasztal-beszélgetésen szó esett a szlovákiai magyar oktatás elemzésével kapcsolatos hiányosságokról. Ezek közé tartozik a kreatív oktatás, a pedagógiai továbbképzések, illetve mentorálások hiánya. Mindemellett a résztvevők olyan alapproblémákra is rámutattak, amelyek a kutatási témák kiválasztásának következetlenségeiben nyilvánulnak meg. Mindemellett az oktatáskutatók kapcsolatépítési problémáira is rámutattak a jelenlévők. A résztvevők a nemzedékek közötti kommunikációs problémákról is beszéltek, illetve a szlovák nyelv oktatása kapcsán is felvetették az aktuális problémákat.

A jelenlévők kiemelték a pedagógusok szerepvállalásának kulcsfontosságát a gyakorlati problémák kezelésében. Papp Z. Attila pedig azt is kifejtette, hogy a fenti hiányosságok nem csupán a szlovákiai magyarság körében jellemzőek, de Kárpát-medencei szinten hasonló problémákkal küzd a kisebbségi magyar társadalom.

A TéKa Társulás vezetősége úgy véli, hogy a plenáris előadások, illetve a kerekasztal-beszélgetés hozzájárultak azoknak az újkeletű problémáknak az újratárgyalásához, amelyek a szlovákiai magyar értelmiség rekrutálódását is nagyban meghatározzák. Különösen fontosnak tartják a szervezők a szakmailag elismert idősebb nemzedék tudományos tapasztalatainak a megosztását, illetve a tartalmas párbeszéd kezdeményezését a fiatalabb nemzedékkel. Ezek ugyanis nagyban meghatározzák az oktatás és a kutatás viszonyának jövőjét a szlovákiai magyarság körében.

A plenáris előadásokat, illetve a kerekasztal-beszélgetést követték a doktoranduszok előadásai, ahol fiatal kutatók mutatták be az oktatás területén végzett kutatásaikat. Az előadók témáit bővített absztraktok formájában közöljük.

Bajcsi Ildikó,
a TéKa elnöke

Illés Dániel

A szlovákiai magyar középiskolás diákok nyelvváltozatokkal kapcsolatos attitűdjei formális és nem formális beszédhelyzetben

A magyarországi magyar nyelvváltozatoktól különböznek a kisebbségi magyar nyelvváltozatok különböznek, nagyobb fokú nyelvjárásiasság és a kétnyelvűség hatására létrejött kontaktusjelenségek jellemzik azokat. A beszélők formális helyzetben is több nyelvjárási elemet használnak, mint a magyarországi beszélők. Szlovákia területén három nyelvjárási régiót különböztetünk meg: a közép-dunántúli–kisalföldit, a palócot és az északkeletit.

Az előadás a szlovákiai magyar középiskolás diákok nyelvváltozatokkal kapcsolatos attitűdjeit vizsgáló kutatás eredményeit mutatja be. A nyelvi attitűd nyelvváltozatokkal, nyelvekkel kapcsolatos értékítéletet, beállítódást jelent. Az értékítélet a teljes elfogadástól a teljes elutasításig terjedhet. A kutatás célja annak felmérése, hogy a szlovákiai magyar középiskolás diákok milyen mértékben tartják elfogadhatónak a nyelvjárási nyelvváltozat és a regionális köznyelv használatát a különböző beszédhelyzetekben.

A felmérés 2022 májusa és októbere között zajlott. A kutatásban összesen 13 szlovákiai középiskola és gimnázium kapcsolódott be, az adatközlők száma 793. A kutatásban résztvevő adatközlők lakhelye Pozsonytól Tiszacsernyőig terjed, lefedve ezzel Szlovákia magyarok által lakott régióját. A kutatás során kérdőíves módszert alkalmaztunk, a kérdőívet a diákok a jelenlétemben töltötték ki. A felmérés során a Szlovákia területén található három magyar nyelvjárási régiót figyelembe véve a diákok összesen három-három hangfelvételt hallgattak meg, melyek nyelvjárási nyelvváltozatban elhangzó beszédek tartalmaztak a Szlovákiai magyar nyelvjárási hangoskönyvből. Mindhárom hangfelvétel regionális köznyelvi nyelvváltozatot tartalmazott. A köznyelvi hangfelvéte-

lek a szlovák közmédia magyar nyelvű műsoraiból származtak. A nyelvjárási nyelvváltozatot tartalmazó hangfelvételek lejátszását követően a diákoknak erre a kérdésre kellett válaszolniuk: Mennyire elfogadható számodra, ha egy családi beszélgetésben így beszélnek, azaz ezt a nyelvváltozatot hallod? A regionális köznyelvi nyelvváltozatot tartalmazó hangfelvételekhez a következő kérdés tartozott: Mennyire elfogadható számodra, ha a televízióban hallod ezt a nyelvváltozatot? A kérdésekre a diákok az egyes hangfelvételek után egyesével válaszoltak. Válaszaikat egy ötfokozatú Likert-skálán adhatták meg, a lehetséges válaszlehetőségek a teljesen elfogadhatótól az egyáltalán nem elfogadhatóig terjedtek.

Az adatok elemzése során a diákokat a kérdőíven feltüntetett lakhelyük alapján három csoportba osztottuk. A nyugat-szlovákiai régióba a Pozsonyi-, Nagyszombati-, és a Nyitrai kerületben élő diákok kerültek. A közép-szlovákiai régióba a Besztercebányai-, a kelet-szlovákiai régióba pedig a Kassai kerületben élő diákok kerültek. Tekintettel arra, hogy a szlovákiai magyarok nagyobb része Nyugat-Szlovákia területén él, az adatközlők száma is a nyugat-szlovákiai régióban a legmagasabb. Összesen 392 diák lakhelye található az említett régióban. Az adatközlők száma a közép-szlovákiai régióból 206, a kelet-szlovákiai régióból pedig 195.

Az előadás célja bemutatni a nyelvjárási és a regionális köznyelvi nyelvváltozatot tartalmazó hangfelvételeken hallható nyelvváltozatok elfogadottságának mértékét Szlovákia egyes régióiban.

A kutatás eredményei képet adnak arról, hogy 1) a szlovákiai magyar középiskolás diákok nem formális beszédhelyzetben mely nyelvváltozatot tartják a legnagyobb mértékben elfogadhatónak, 2) mely regionális köznyelvi nyelvváltozat elfogadottsága a legmagasabb formális beszédhelyzetben, 3) milyen regionális különbségek figyelhetők meg Szlovákia egyes régióiban az egyes nyelvváltozatok használatának elfogadottsága tekintetében.

A nyugat-szlovákiai magyar nyelvjárás elfogadottságának mértéke a nyugat-szlovákiai régióból származó diákok körében a

legmagasabb, míg a kelet-szlovákiai diákok körében a legalacsonyabb, a bizonytalan diákok aránya is az említett régióban a legmagasabb.

A közép-szlovákiai magyar nyelvjárási nyelvváltozat használatával kapcsolatban a legnagyobb mértékű az elfogadottság a közép-szlovákiai diákok körében, míg a legkisebb mértékű elfogadottságot és egyben a legnagyobb mértékű elutasítást a kelet-szlovákiai diákok adatai mutatják.

A kelet-szlovákiai magyar nyelvjárási nyelvváltozat használatával kapcsolatban legnagyobb mértékben közép-szlovákiai diákok elfogadóak. Legkisebb arányban a kelet-szlovákiai diákok tartják elfogadhatónak saját nyelvjárásuk használatát. A nyelvváltozat használatával kapcsolatban a bizonytalan adatközlők aránya a kelet-szlovákiai régióban kétszer magasabb, mint a nyugat-szlovákiai, illetve a közép-szlovákiai régióban.

Összességében megállapítható, hogy a szlovákiai magyar középiskolás diákok nem formális beszédhelyzetben a nyugat-szlovákiai nyelvjárási nyelvváltozatot tartják a legnagyobb mértékben elfogadhatónak. A nyelvjárási nyelvváltozatok használatával kapcsolatban a kelet-szlovákiai diákok a legkisebb mértékben elfogadóak. Mindhárom hallott nyelvváltozattal kapcsolatban a kelet-szlovákiai diákok voltak a legkisebb mértékben elfogadóak, a legnagyobb mértékben elutasítóak, illetve körükben tapasztalható a legnagyobb mértékű bizonytalanság is.

A nyugat-szlovákiai magyar regionális nyelvváltozat használatával kapcsolatban a legnagyobb mértékű elfogadottság a közép-szlovákiai diákok körében tapasztalható. A nyugat-szlovákiai régióból származó regionális köznyelvi nyelvváltozat használatával kapcsolatban a kelet-szlovákiai régió diákjai voltak a legkevésbé elfogadóak. A legnagyobb mértékű elutasítás a nyugat-szlovákiai diákok körében tapasztalható.

A közép-szlovákiai magyar regionális nyelvváltozat használatát a közép-szlovákiai diákok tartották a legnagyobb mértékben elfo-

gadhatónak. A nyelvváltozat használatával kapcsolatban legkisebb mértékben a kelet-szlovákiai diákok elfogadóak.

A kelet-szlovákiai magyar regionális nyelvváltozattal kapcsolatban a legnagyobb mértékű elfogadottság a kelet-szlovákiai régió diákjai körében tapasztalható.

Megállapítható, hogy a szlovákiai magyar középiskolás diákok a három vizsgált regionális nyelvváltozat közül a kelet-szlovákiai regionális nyelvváltozat használatát tartják a legnagyobb mértékben elfogadhatónak formális beszédhelyzetben. A három vizsgált regionális nyelvváltozat közül a közép-szlovákiai hangfelvétel esetében volt a legmagasabb az elutasító diákok aránya.

A kutatás eredményei alapján kijelenthető, hogy a szlovákiai magyar középiskolás diákok nem formális helyzetben elfogadhatónak tartják a nyelvjárási nyelvváltozat használatát, ugyanis mindhárom vizsgált nyelvjárási nyelvváltozat esetében a „teljesen elfogadható” és az „inkább elfogadható” válaszlehetőséget megjelölő diákok az adatközlők 80%-át tették ki. Nem formális beszédhelyzetben, tehát pl. családi, baráti beszélgetés alkalmával a megkérdezett diákok a nyugat-szlovákiai nyelvjárási nyelvváltozatot tartják a legnagyobb mértékben elfogadhatónak. A nyelvjárási nyelvváltozatok használatával kapcsolatban a kelet-szlovákiai diákok a legkritikusabbak. A nyelvjárási nyelvváltozat használatának elfogadottsága formális helyzetben alacsonyabb.

Formális beszédhelyzetben kelet-szlovákiai regionális nyelvváltozat használatát tartották a legnagyobb mértékben elfogadottnak. A vizsgált három nyelvváltozat közül a kelet-szlovákiai nyelvváltozat tartalmazza a legkevesebb köznyelvitől eltérő jelenséget. Ezt a tényt figyelembe véve kijelenthető, hogy abban az esetben, ha a formális helyzetben elhangzó nyelvhasználat nyelvjárási elemeket is tartalmaz, a szlovákiai magyar diákok is elutasítják annak használatát.

Csápai Ádám

A szlovákiai nyugdíjrendszer jelenlegi helyzete és továbbfejlesztésének lehetőségei

Elmélet

Jelen tanulmány célja bemutatni Szlovákia nyugdíjrendszerét és rámutatni a hiányosságaira, majd javaslatokat tenni ezen hiányosságok orvoslására.

A ma ismert modern nyugdíjrendszer alapjait Otto von Bismarck német kancellár fektette le az 1870-es években. Ő vezette be, hogy a 70. életévüket betöltött munkavállalók nem kötelesek tovább dolgozni, mert az állam havonta biztosít nekik egy bizonyos szintű jövedelmet. Akkoriban ez a jövedelem körülbelül az éhenhalástól óvta meg a nyugdíjasokat. Ekkoriban az átlagéletkor 45 év volt, amit bár a gyermekhalandóság eléggé torzít, még így is érezhető, hogy arányaiban sokkal kevesebb nyugdíjas jutott egy aktív korú munkavállalóra. Ezt a rendszert a Nagy Gazdasági Világválság során Franklin D. Roosevelttel amerikai elnök fejlesztette tovább, aki bevezette a ma is ismert társadalombiztosítási rendszert, amire leginkább a szlovák nyugdíjrendszer I. pillére hasonlít.

A ma ismert nyugdíjrendszerek fenntarthatósága napjainkra globális problémává nőtte ki magát. Mivel a tanulmány a szlovák nyugdíjrendszerrel foglalkozik, koncentráljunk erre. Napjainkban a várható élettartam folyamatosan emelkedik. Ez a tény, kombinálva az 1.4-es reprodukciós rátával azt eredményezi, hogy egyre több nyugdíjas jut az aktív korú populációra. Ehhez még hozzájárul a relatíve kevés tapasztalat a privatizált nyugdíjpénztárakkal, amik miatt a rendszer ezen része nincs hatékonyan beállítva.

Mielőtt konkrét javaslatokat tehetnénk a szlovákiai nyugdíjrendszer javítására, meg kell ismerni a rendszer felépítését. Eb-

ben a közgazdaságtan nyugdíjrendszerekkel foglalkozó ága segít. Ez az ág definiálja az alapfogalmakat, modellezi az alternatívák működését, elemzi a kockázatokat, figyelembe veszi a fogyasztó és az állam helyzetét, majd ezek alapján dolgozik az elméletben optimális nyugdíjrendszer összeállításán. Ezt a rendszert az egyes államok – gazdasági, társadalmi és egyéb sajátosságait figyelembe véve – átültethetik a gyakorlatba. Ezt tette Szlovákia is, amelynek nyugdíjrendszere a Világbank és OECD javaslatain alapul. Világos tehát, hogy a rendszer javításához ismernünk kell annak sajátosságait. Alapul az előbb említett elméleti háttér szolgál. Ezt a háttérrel mutatjuk be a munka első fejezetében.

Összefoglalva a nyugdíjrendszer fő célja az időskori bevétel biztosítása az életszínvonal csökkenésének elkerülése céljából. A fő cél eléréséhez két alapvető mechanizmus szükséges. Az első a fogyasztás kisimítása, a másik a biztosítás. Léteznek másodlagos célok is, amelyeket a nyugdíjrendszer dizájnya és gyakorlati implementálása során a legtöbb OECD tagország figyelembe vesz.

A következő alfejezetben megmutatjuk a nyugdíjrendszerek alapvető elméleti típusait, amelyek bár felépítésükben különböznek, mind a fentebb megfogalmazott célok elérésére jöttek létre. A finanszírozás szempontjából három különböző formát ismerünk: teljesen tőkefedezeti, részben tőkefedezeti és felosztó-kirovó nyugdíjak. A különbség a tőkefedezeti és a felosztó-kirovó között szemléltetjük, a részben tőkefedezeti rendszer a kettő keveréke. Ezek a rendszerek szolgáltatják az elméleti alapot, amiből az egyes OECD tagországok kiindulnak a nyugdíjrendszereik dizájnya és gyakorlatba történő implementálása során.

A finanszírozás formája mellett a nyugdíjrendszereket feloszt-hatjuk a befizetések és nyugdíjkifizetések viszonya alapján is. Három különböző rendszer létezik, név szerint a járulékkal meghatározott, névleges járulékkal meghatározott és járadékkal meghatározott. Mivel a névleges járulékkal meghatározott nyugdíjrendszer Szlovákiában nincs bevezetve, valamint a nem ismerete

ajánlásaink megértését sem befolyásolja, ezért ebben a munkában nem foglalkozunk vele. A következő bekezdésekben a maradék két rendszert mutatjuk be. Bemutatjuk továbbá a rendszerekkel járó kockázatok eloszlását az egyes résztvevők között. Az elmélet alapján látjuk, hogy optimális kombinálni a két bemutatott rendszert. Ez Szlovákiában az I. és II. pillér formájában megvalósul, ezért ebből a szempontból a rendszer felállítása optimális.

Az előző fejezetekben megszerzett tudásból kiindulva felvázolhatjuk az OECD és Világbank által megalkotott négypilléres nyugdíjrendszert, ami a szlovák nyugdíjrendszer alapját is képezi. A pillér fogalom alatt a nyugdíjrendszer alkotóelemeit értjük. A több pillérből álló rendszer nagyobb mértékű kockázatdiverzifikációt tesz lehetővé. A következő bekezdések bemutatják a rendszer alapvető elemeit.

A szlovák nyugdíjrendszer

A szlovák nyugdíjrendszer három pillérből áll. A szlovák első pillér (Starobný dôchodok) egy járadékkal meghatározott felosztó-kirovó rendszer, amelyet az állami kézben lévő Szociális Biztosító kezel. Része még a minimális nyugdíj is, aminek célja egy minimális életszínvonal biztosítása a nyugdíjasok számára.

A szlovák második pillér (Starobné dôchodkové sporenie) egy járulékkal meghatározott teljes tőkefedezetű rendszer, amelyben a nyugdíjalapokat magánvállalatok kezelik.

A szlovák harmadik pillér (Doplňkové dôchodkové sporenie) egy szintén járulékkal meghatározott teljes tőkefedezetű rendszer, ebbe azonban az állam felé elvezetett járulékok helyett az aktív populáció saját, adózott jövedelméből, önszántából fektethet be, valamint a munkáltató is támogathatja a megtakarításokat.

A Pénzügypolitikai Kutatóintézet (IFP) tanulmányában megtalálható egy részletes összehasonlítás Szlovákia és a többi OECD ország nyugdíjrendszereiről. Végeredményben Szlovákia szinte

minden mutatóban az OECD átlag körül mozog. Mivel a nemzetközi összehasonlítás nem befolyásolja a javaslatainkat, érdeklődés esetén az IFP tanulmányát ajánljuk az olvasó figyelmébe.

Összefoglalva látható, hogy a szlovák nyugdíjrendszer megfelelően diverzifikálja a kockázatokat, valamint állami és magán nyugdíjtakarékossági formákat is nyújt. Ezekből következik, hogy strukturális változtatásokra nem szorul, ám az egyes pillérek működésén szükséges javítani.

Javaslatok

Az előző fejezetekben először bemutattuk a nyugdíjrendszer elméleti hátterét, majd a szlovákiai nyugdíjrendszer felépítését. Az utolsó fejezet tartalmazza az elmélet és identifikált hiányosságok alapján megfogalmazott javaslatokat. Fontos, hogy a legtöbb javaslat összefoglalva, röviden van megfogalmazva, és a bevezetésüket részletes (elsősorban matematikán alapuló) tanulmányok kidolgozása, majd szakmai egyeztetés kell, hogy megelőzze. Az irány jó, viszont a lépések mértékét fontos kiszámolni. Amit még fontos megjegyezni, hogy a fejezet elején általános javaslatokat (fordított jelzáloghitelek, alkotmányosított nyugdíjreform, pénzügyi workshop a középiskolákban) fogalmazunk meg, majd az egyes pilléreket vesszük górcső alá.

Az első pillérrel kapcsolatban általánosságban három javaslatot fogalmazunk meg, mégpedig a hosszútávú fenntarthatóság problémájának orvoslását (amiről már volt szó a 2.1-es alfejezetben), a szülői bónusz eltörlését, valamint a vagyoni helyzet tesztelésének fontosságát.

A második pillérrel kapcsolatban két javaslatot tettünk a megtakarító, valamint egy javaslatot a kifizetési fázis hatékonyabbá tételére, valamint egy javaslatot, amely mindkét fázisra pozitív hatással lenne. A megtakarító fázist a hitelezett indexkövető alapok, valamint az adókedvezmény, a kifizetési fázist az eltolt indexált

örökölhető életjáradék, mindkét fázist pedig a portfólió matematikai modellezése tehetné hatékonyabbá.

A harmadik pillér szorul a legnagyobb ráncfelvarrásra. Javasoljuk a portfóliók PEPP-hez hasonló matematikai modellezésének bevezetését, a 2. pillérből ismert előre megadott befektetési stratégia bevezetését, a költségek csökkentését, az adókedvezmény növelését az inflációval, a kifizetési fázis adóztatásának eltörlését, az idő előtti kivétel szélesítését, valamint a kifizetési alapok törvényének módosítását.

Az eddig még nem említett, nem hivatalos negyedik pillérben, ami a magánmegtakarításokat foglalja magába, szintén eszközölnénk néhány változtatást. Javasoljuk a harmadik pillér javaslatainak nagy részét, a spekulatív nyereség megadóztatását, valamint a hosszútávú befektetési számla attraktívabbá tételét.

Összefoglalva, jelen tanulmány célja bemutatni Szlovákia nyugdíjrendszerét és rámutatni a hiányosságaira, majd javaslatokat tenni ezen hiányosságok orvoslására. Az előző fejezetek alapján kijelenthetjük, hogy a cél teljesült.

A szakirodalmi áttekintés után bemutatjuk a szlovák nyugdíjrendszert és rámutatunk a hiányosságaira. Később ezeket a hiányosságokat orvosolandó javaslatokat fogalmazunk meg, amelyek az I. pillér esetében a társadalmi szolidaritásra, míg a II., III. és IV. pillér esetében a méltányosságra helyezik a hangsúlyt. Mivel azonban az I. pillérben csökken a méltányosság, a többi pillérben megtakarítókat adó- és járulékkedvezményekkel, valamint az elavult és káros törvényi szabályozás megreformálásával segítenénk.

Fóthy Noémi

Közgazdaságtan oktatása a szlovákiai iskolákban

Az oktatásban rejlik a legnagyobb potenciál, amennyiben egy ország hosszú távon és biztosan szeretné javítani versenyképességét. A pénzügyi tudatosság, az alapvető gazdasági ismeretek, a vállalkozásalapítással kapcsolatos tudnivalók, illetve az alapkészségek elengedhetetlenek a mai piacközpontú világban a fiatalok számára. Konkrétan a közgazdaságtan oktatása teremti meg az alapot arra, hogy a fiatalok tudatosan fel tudják mérni, többek között, hogy mivel jár egy vállalkozás indítása, hogy lehetnek pénzügyileg tudatosak és felkészültek. Ezért tartottuk fontosnak megvizsgálni, jelenleg, milyen hangsúlyt fektetnek a közgazdaságtan oktatására a szlovákiai középiskolákban, illetve mennyire vannak a középiskolás diákok tisztában az alapvető gazdasági összefüggésekkel és ismeretekkel. Szeretnénk a dolgozat elméleti részében feltárni a közgazdaságtan oktatásának európai és szlovákiai aspektusait, esetleges hozzá kapcsolódó didaktikai módszereket, tanulmányi programokat és összegyűjteni a friss kutatásokat a témával kapcsolatban.

Az Európai Unió számára fontos az európai polgárok és szervezetek vállalkozói képességének fejlesztése, többek között ez az egyik legfontosabb szakpolitikai célkitűzés az EU és a tagállamok számára. A vállalkozói szellem közös európai felfogása nemcsak a gazdasági tevékenységekhez és a vállalkozásalapításhoz kapcsolódik, hanem tágabb értelemben az élet és a társadalom minden területéhez. Ezenfelül az Európai Bizottság (Európai Bizottság, 2012) elvárja, hogy a fiatalok valamilyen szintű gyakorlati vállalkozói tapasztalatot szerezzenek a kötelező oktatás elhagyása előtt. Mivel maga a vállalkozási tevékenység is egy összetett folyamat, a vállalkozási képzések oktatását is szélesebb perspektívából kell szemlélni. Az oktatás folyamán előnyös összekapcsolni az egyes iskolán belüli és kívüli szereplők széles spektrumát, akik szándé-

kosan vagy akaratlanul vesznek részt az együttműködésen alapuló tanulási folyamatban, és oktatási ökoszisztémát hoznak létre. Mindemellett a szakirodalom is amellet érvel, hogy a megfelelő tudás megszerzéséhez elengedhetetlen az ismeretek gyakorlati megközelítésének bemutatása is (Kassean et al, 2015). A vállalkozói ismeretek oktatásának ökoszisztéma perspektíváját az OECD által kidolgozott „vállalkozói oktatási ökoszisztéma modellje” mutatja be, amely szerint az egyes szereplők közvetve és közvetlenül, közösen segítik elő a diákok vállalkozói ismereteinek fejlesztését. A megközelítés azt sugallja, hogy a teljes vállalkozói oktatás egy ökoszisztémaként függ össze, és esetében az iskolák nyitott rendszerként működnek (Mueller, Toutain, 2015).

Szlovákiában a vállalkozói tevékenységnek Nyugat-Európa államaihoz viszonyítva rövidebb hagyományai vannak (Kozáková, 2018). A rendszerváltozás után lassan került a köztudatba a vállalkozói magatartás, annak ellenére, hogy erőteljes társadalmi változások történtek, különösen a vagyon és az üzletszerzés, illetve a gazdálkodás terén (Závodská, Sramová, Konecny, 2019). Szlovákia azonban még mindig a fejlesztési szakaszban van az oktatási rendszerek felzárkóztatását tekintve a jelen piaci elvárásokhoz. Szükség van olyan képességek fejlesztését célzó állami rendelkezések és programok kialakítására és végrehajtására, amelyek vállalkozói kompetenciákat és készségeket tanítanak a diákok számára. A rendszerben a finanszírozás és az oktatói támogatás hosszan tartó elégtelenségével kapcsolatos kihívások elsősorban a hallgatók elmaradott teljesítményében jelennek meg (EACEA, 2016).

Kutatásunk során az alábbi kérdéseket határoztuk meg:

- Mennyire fektetnek hangsúlyt az iskolák a pénzügyi ismeretek átadására?
- Mennyire vannak tisztában a diákok az alapvető pénzügyi fogalmakkal?
- Milyen arányban találkoznak a diákok a gazdasági ismeretekkel a tanórák során?

Kutatásunk gyakorlati részében primer kutatási módszereket alkalmaztunk, egyrészt kvantitatív, másrészt kvalitatív módszereket is beemeltünk a munka módszertanába, annak érdekében, hogy minél pontosabb képet kaphassunk a vizsgálat tárgyáról. A kvantitatív kutatási módszerekkel felmérjük a diákok gazdasági tudatosságának szintjét, és az ehhez kapcsolódó tényezőket. A kvalitatív kutatási módszerekkel interjúkat és fókuszcsoportos beszélgetéseket tartunk az iskolák vezetőivel, hogy mélyebb betekintést kapjunk a gazdasági ismeretek oktatásába.

Mindkét vizsgált iskolában elmondható, hogy elismerik a gazdasági ismeretek átadásának fontosságát, ugyanakkor eltérő mértékben fektetnek hangsúlyt az átadásukra. A gimnáziumi tanterv inkább a tudás megszerzésére és kevésbé a készségek fejlesztésére fektet hangsúlyt. Ezzel szemben a szakközépiskola nagy hangsúlyt fektet a soft skillek átadására is. Mindkét iskola esetében elmondható, hogy felismerték a gazdasági ismeretek oktatásának szükségességét és jelentőségét, ugyanakkor a tanterv szabta határokkal összhangban kell megszervezniük a diákok oktatását. A Gépipari és elektrotechnikai Szakközépiskola a jövőben is folytatni szeretné a diákok készségeinek fejlesztését a szakirányú képzés mellett. Az iskolában végzettek esetében nem készítenek pontos statisztikákat arra vonatkozóan, hogy mennyien kezdenek saját vállalkozásba, ami a Selye János Gimnázium esetében is elmondható.

Az iskolaigazgatókkal végzett interjúkat követően a diákok pénzügyi tudatosságára és ismereteire voltunk kíváncsiak. Ennek érdekében egy kérdőíves felmérést végeztünk a két iskola diákjai körében. A kérdőíveket nyomtatott formában juttattuk el az egyes intézmények elsőéves diákjaihoz. A korcsoportválasztást az indokolta, hogy az OECD által végzett négyévenkénti felmérést is rendszerint a 15-16 éves korosztályon végzik. A kérdőívet összesen 129 diák töltötte ki, 49%-uk a Szakközépiskola diákja és 51%-uk a Selye János Gimnázium elsőéves diákja. A kérdőív összeállításakor az OECD által kiadott 2018-as PISA tesztet vettük alapul, annak

érdekében, hogy az esetleges országra jellemző eredményekkel is összevethessük az általunk kapott válaszokat.

A diákok a leginkább a „Bankkártya”, „Vállalkozó” és a „Banki kölcsön” fogalmát ismerik, ugyanakkor csak a válaszadók pár százaléka ismerte az „Osztalék” és a „Diverzifikáció” fogalmakat. Az OECD PISA teszt eredményei némiképp eltérnek az általunk tapasztaltaktól. Az európai átlag szerint a diákok a leginkább a „Bér”, „Költségvetés”, „Banki kölcsön” és „Vállalkozó” fogalmakkal voltak leginkább tisztában, a legkevesebb tudásuk a „Diverzifikáció” és a „Beruházásuk megtérülésével” kapcsolatban volt. Ezenfelül arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen gyakran beszélnek meg a szülőkkel, illetve a hivatalos gondviselőjükkel a diákok az egyes pénzügyi kérdéseket. A leggyakrabban, szinte minden nap a pénzköltést beszélnek meg a felnőttekkel a diákok, a diákok 26%-a nyilatkozta azt, hogy rendszeresen beszédtéma a családjukban. A legtöbb diák, a válaszadók 98%-a a szülőket és a gondviselőket jelölte meg mint legfőbb forrást, ezt követi az interneten keresztül szerzett információgyűjtés, amelyet a diákok 95%-a jelölt. Ugyanakkor a magazinokat mint információforrásokat csak a válaszadók 15%-a jelölte. Az OECD által kiadott 2018-as jelentés alapján is a magazinok, a televízió és a rádió jelentősége egyre inkább csökken, amit a kérdőívünk válaszai is alátámasztanak.

Az alábbiakban néhány javaslatot fogalmaztunk meg annak érdekében, hogy javítsuk az iskolákban történő gazdasági ismeretek oktatását:

- Kezdjük a gazdasági alapokkal! A gazdasági ismeretek oktatásának alapját a gazdasági alapok megértése képezi. Fontos, hogy a diákok megtanulják, hogyan működik a piacgazdaság, mit jelent az ár és az érték fogalma, hogyan határozzák meg a gazdasági döntéseket stb.
- Hívjunk vendégtanárokat! A gazdasági ismeretek oktatásában hasznos lehet olyan vendégtanárok meghívása, akik rendelkeznek gazdasági szakértelemmel, és a diákokkal

való interakció révén életszerűbb képet adnak a gazdasági folyamatokról.

- Támogassuk a csoportmunkát! A diákokat ösztönözni kell a csoportos munkára, hogy együtt tudjanak dolgozni, és megoszthassák egymással a gazdasági témákkal kapcsolatos ismereteiket.
- Kapcsoljuk össze a gazdasági ismereteket más tantárgyakkal! A gazdasági ismeretek oktatása során kapcsolódhatunk más tantárgyakhoz, mint például a történelem, a matematika, a társadalomtudományok, hogy átfogóbb képet adjunk a gazdasági folyamatokról.
- Használjunk interaktív oktatási módszereket! Az interaktív oktatási módszerek, mint például a játékok, a feladatlapok és a szimulációk, segíthetnek a diákoknak megérteni a gazdasági fogalmakat és azok alkalmazását a való életben.
- Használjuk ki a gazdasági szereplők segítségét! Az iskola környezetében működő vállalkozások hasznos gyakorlati tapasztalatokat tudnak átadni a diákoknak.

Kutatásunkat a jövőben több iskola bevonásával folytatnánk, illetve az egyes külső szereplők megszólításával.

Források

1. EACEA, Vállalkozási oktatás az iskolában Európában. Eurydice jelentés 2016, Luxemburg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, <https://data.europa.eu/data/datasets/entrepreneurship-education-at-school-in-europe?locale=hu>
2. EUROPEAN COMMISSION, Rethinking education: Investing in skills for better socio-economic outcomes, COM(2012)669/3, 20 November 2012. <https://www.cedefop.europa.eu/en/content/rethinking-education-investing-skills-better-socio-economic-outcomes>
3. KASSEAN, H., VANEVENHOVEN, J., LIGUORI, E., WIN-

- KEL, D., E., Entrepreneurship education: A need for reflection, real-world experience and action, *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, vol. 21, no. 5, pp. 690-708, 2015.
4. KOZÁKOVÁ, J., What is Lacking in the Entrepreneurship Education in Slovakia?, *International Scientific Days 2018 :: Towards Productive, Sustainable and Resilient Global Agriculture and Food Systems :: Proceedings*, Wolters Kluwer ČR, Prague, pages: 2018, 1943-1953, ISBN: 978-80-7598-180-6, <https://doi.org/10.15414/isd2018.s9.06>
 5. MUELLER, S., TOUTAIN, O., The outward looking school and its ecosystem. Paris: OECD 2015, <https://www.oecd.org/cfe/leed/Outward-Looking-School-and-Ecosystem.pdf>
 6. ZÁVODSKÁ, A., ŠRAMOVÁ, V., KONECNY, V., Developing Entrepreneurship Education: Case of the University of Žilina. In: Uden, L., Liberona, D., Sanchez, G., Rodríguez-González, S. (eds) *Learning Technology for Education Challenges. LTEC 2019. Communications in Computer and Information Science*, vol 1011. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-20798-4_27

Kelemen Kristóf

Magyar múzeumok és a pályaeorientáció

Hajthat-e végre egy múzeum pályaeorientációt? Hogyan tud egy tudományos intézet meghatározó szerepet betölteni a gyermekek és a fiatal felnőttek pályaválasztásában? Mielőtt rátérnék kérdéseim megvitatására, részlegesen ismernünk kell a magyar gyűjtemények elmúlt harminc évének jelentősebb fejlődéseit. A múzeumok az elmúlt évtizedekben jelentős változásokon mentek keresztül: mialatt az 1980-as, 1990-es években még pusztán a magaskultúra fellegrárai voltak, addig egyre több helyen megjelentek a múzeumpedagógiai foglalkozások szerte az országban. A legelső múzeumpedagógiai foglalkozások legfőbbképpen az óvodásoknak és alsóbb tagozatos osztályoknak szóltak, ahol a gyerekek az iskolán kívül ismerkedhettek meg jeles népszokásokkal, egyházi és nemzeti ünnepek alkalmával készíthettek hazavihető termékeket a hímes tojásoktól a mikulásrajzokig. Jellemző volt, hogy e foglalkozásokat ekkor még a múzeum alkalmazásában álló tanítónők és óvónők végezték.

Később a 2000-es évektől fogva folyamatosan jelentek meg a gyűjteményekben a tudásátadással foglalkozó foglalkozások, melyek már az iskolán kívüli nonformális oktatást kívánták segíteni. A rendhagyó órák már a kiállítások tematikája mentén, tartalmas tudásátadást tartalmaztak, ahol a kézügyesség helyett, a minél színvonalasabb óra megtartása volt a cél, szigorúan a múzeum tematikájához és a diákok általános- és középiskolai tanulmányaihoz voltak igazítva. Sok esetben a tanárok az érettségi előtt álló diákokat kívánták az ilyen órával fejleszteni, amely más perspektívából tudott releváns információt továbbítani a hallgatóság felé. A történelemtanítás mellett, e foglalkozásoknál megjelentek az angol, a matematika, a fizika, a rajz és a számítástechnika is, amelyek a lehető legkreatívabb módokon nyújtottak egy teljesen új módszertant az oktatásban.

A gyűjteményekben mindig is számos civil szervezet tevékenykedett, amelyek a kezdetek óta fontos tanácsadói, olykor támogatói az intézményeknek. Nem véletlen, hogy egy sikeres múzeum mindig is igyekezett minél több helyi szervezetet a falai közé csábítani, ahol rengeteg vendéglőadás, ankét, szakmai fórum és a szépkorúak klubja is működött. Az egykoron népművelésként aposztrofált tevékenység ma már a múzeumandragógia nevet viseli, mely főként a fiatal felnőttek, a középkorúak és az idősebb generáció tagjainak kíván tartalmas időtöltést biztosítani az intézmény falain belül. Az előbb felsorolt foglalkozásokon felül, már több egyetemi csoport, szakmai társulás és cég is megjelent a múzeumban, hogy alkalmazottainak és csoporttagjainak biztosítson tartalmas és igényes művelődési és szórakozási lehetőséget.

Mindent összevetve, egy sikeres múzeum minden korosztállyal kapcsolatot tart, szorosán együttműködik a helyi iskolákkal, egyetemekkel, szakmai szervezetekkel, illetve a helyi cégekkel, hogy releváns tudást tudjon átadni látogatóinak, lehetőleg a társadalom minden csoportját lefedve.

Az olvasó viszont joggal teheti fel a kérdést: ez mitől pályaorientáció? Ennek bizonyítása érdekében ellenben elevenítsük fel azokat a pillanatokat életünkben, amikor elhatároztuk, hogy egy adott szakma irányába indulunk el. Ha egy alsós csoport számára régész homokozót készítünk és a bemutatjuk az ásatás szépségeit, tapasztalatból mondom, hogy utána a csoport minimum fele fog a régész szakma irányába orientálódni. Ugyanez igaz lehet bármely szakmát bemutató múzeum esetében is, ahol olyan hiányszakmák bemutatása kerül terítékre, mint a mérnök, az informatikus, a grafikus, az orvos, a designer, a vegyész, vagy éppen a kohász. A múzeumok akarva-akaratlanul is hatást gyakorolnak és utat mutatnak a fiatal látogatók számára foglalkozásaikkal és tárlataikkal.

Tökéletes példa erre a középiskolákkal való együttműködés. A múzeum és a középiskola kölcsönösen tudja egymás munkáját segíteni: egyfelől a pedagógus portfólióját erősíti, ha diákjait

múzeumlátogatásokkal fejleszti, másfelől az intézmény is növelheti versenyképességét. Személyes tapasztalatokból merítve, még ózdi múzeumi tevékenységem nyomán beszélgettem a helyi igazgatókkal arról a problémáról, hogy a helyi szülők a gyermekeiket tömegével íratják be a környező városok iskoláiba, amely a gyermeklétszám nagyarányú csökkenését okozta az évek alatt létszámleépítéseket, forrásmegvonásokat indikálva. Ezért találtam ki azt a megoldást, hogy rendezvényeimre a helyi tanárokat hívom el előadást tartani, hogy kifelé reprezentáljam, hogy helyben mennyire tehetséges tanárok vannak, és a gyermekek nem szenvednek hátrányt, ha helyben tanulhatnak. A program sikeres volt, melynek következő lépcsőfokát a helyi tévé bevonásában láttam, hogy a program sokkal szélesebb körben tudjon kiteljesedni és kulturális produktumot nyújtani a nézők számára.

Az egyetemek bevonása a múzeumok világába viszont ennél is nagyobb befolyást gyakorol a fiatal tehetségek életére. A Várpalotán működő Vegyészeti Múzeum a Pannon Egyetemmel karöltve már évek óta táborokat szervez középiskolásoknak, ahol cégek vegyi laborjait látogatják meg, azon nem titkolt szándékkal, hogy továbbtanulás céljából, az egyetem vegyészeti képzését válasszák, s az itt körbejárt cégek valamelyikében helyezkedjenek el. Minde mellett számos nyílt nap és bemutató az itt látható gyűjteményben van kiszervezve, amely szintén növeli az egyetem jelentkezési rátáját. Szintén ez figyelhető meg Miskolcon a Kohászati Múzeum és a Miskolci Egyetem esetében is, ahol a Fazola napok alkalmával mind az egyetem, a helyi cégek, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati egyesület jelen van, mint szakmai, vagy anyagi támogató. A kohógyűjtástól a gyermekfoglalkozásokon át, a krampampulis daltanításokig mindenki megtalálja a maga számára legmegfelelőbb szórakozást, mialatt a molinók, szórólapok is helyet kapnak a rendezvényeken.

Sok esetben a cégek már igen komoly támogatóként lépnek fel egy-egy múzeumban, ahol komplex kiállítások megépítését

támogatják, bemutatva ezzel egykori és jelenlegi termékeiket. Különösen igaz ez az Alumíniumipari Múzeum nemsokára megrendezendő informatikai kiállítására, amelyet a Neumann János emlékévé alkalmával lesz megszervezve. Eme jeles eseményre a székesfehérvári cégek számos régi fejlesztésüket ajánlották fel, népszerűsítve ezzel mind a múzeumot, mind a cégüket, mialatt az idelátogathatók megismerkedhetnek a számítógépek fejlődésével az egyszerű kőkorszaki kavicsos számolástól a legkorszerűbb számítógépekig.

Mindent összevetve, számos múzeum ösztönösen felismerte a pályorientáció fontosságát, s mint iskolán kívüli tanulást elősegítő intézmény, egyre erősebb szerepet fog kapni a közeljövőben az oktatásban, ahol a régi tárgyak és iratanyagok szakszerű feldolgozása mellett már igen komoly interpretációs munka fog megvalósulni az elkövetkezendő évtizedekben, ha a jelenlegi tendenciát figyeljük. Egy határon túli kisközösség számára pedig kifejezetten elengedhetetlen a múzeumi pályorientáció, hogy a helyi magyar gyűjtemények és tájházak kultúrát és tudást közvetítsenek és megáltsák a lemaradást vagy az asszimilációs törekvéseket.

Képválogatás

TARTALOM

Program	3
Bajcsi Ildikó: Plenáris előadások és kerekasztal-beszélgetés	5
Illés Dániel: A szlovákiai magyar középiskolás diákok nyelvváltozatokkal kapcsolatos attitűdjei formális és nem formális beszédhelyzetben	7
Csápai Ádám: A szlovák nyugdíjrendszer jelenlegi helyzete és továbbfejlesztésének lehetőségei	11
Fóthy Noémi: Közgazdaságtan oktatása a szlovákiai iskolákban	16
Kelemen Kristóf: Magyar múzeumok és a pályaeorientáció	22
Képválogatás	26

